

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ

Статтю присвячено питанню трактування поняття «економічна стабілізація», наведено різноманітні визначення категорій «стабілізація», «економічна стабілізація» та їхню критичну характеристику.

Ключові слова: *стабілізація, економічна стабілізація.*

В умовах сучасної циклічної економіки, що характеризується чергуванням періодів зростання та спаду, а особливо в умовах нинішньої економічної кризи, питання, пов'язані зі стабілізацією економічної діяльності кожного окремого суб'єкта господарювання, економіки держави й світової економіки в цілому, є дуже актуальними.

Дослідженню процесу стабілізації в економіці присвячено роботи як класиків економічної теорії (С.Л. Брю, Р. Макконнелла, В.Д. Нордхауса, П.Е. Самуельсона), так і сучасних авторів (С.В. Глазьева, В.И. Тарасова, Н.А. Школяра та ін.).

Але, незважаючи на загальну подібність трактувань поняття «стабілізація» авторами, потребує уточнення категорія «економічна спеціалізація».

Метою статті є дослідження сутності економічної стабілізації, а також визначення проблем і методів її реалізації в сучасних умовах.

Щодо категорії «стабілізація» автори дотримуються досить схожих поглядів і принципових протиріч у її трактуванні не спостерігається, навіть коли мова йде про різноманітні за суттю й сферою застосування науки.

Так, у електротехніці термін «стабілізація» трактується як підтримка заданого постійного в часу значення одного або декількох регульованих параметрів незалежно від зовнішніх (стосовно об'єкта) і внутрішніх дестабілізуючих впливів, що намагаються відхилити регульований параметр від заданого значення.

«Великий енциклопедичний словник» дає таке універсальне визначення: «стабілізація (від лат. *stabilis* – «стійкий») – це зміцнення, надання постійного стійкого стану або підтримка цього стану, а також самий стан усталеності, сталості».

Аналогічне значення вкладають у це поняття й автори економічної літератури, коли мова йде про стабілізацію економічних процесів. Проте всі автори стабілізацію розглядають тільки на макрорівні й відносять до процесів стабілізації економічного зростання, інфляції національної валюти, інших макроекономічних категорій і показників.

Насамперед уявлення про стабілізацію склалося як про антициклічну політику. Спочатку вона розглядалася як політика стримування економічного циклу й запобігання депресії [4].

Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовський, Е.Б. Стародубцева під стабілізацією економіки розуміють запобігання, гальмування економічного спаду, закріплення та

підтримку показників функціонування економіки на визначеному рівні, оздоровлення господарства. Часто стабілізація економіки досягається за допомогою заходів, що передбачаються програмою стабілізації (оздоровлення) [2].

Л.І. Лопатніков, автор «Економіко-математичного словника», конкретизує визначення стабілізації економіки: стабілізація економіки – це процес надання економічній системі стабільного стану, під котрим звичайно розуміють незначне, але стійке зростання виробництва та зайнятості, відповідне до природного зростання населення, стабільний рівень добробуту населення, а також практичну незмінність цін.

Коли одна або декілька з цих складових з тих або інших причин порушуються (різке падіння або, навпаки, занадто прискорене зростання виробництва, збільшення безробіття чи інфляція), виникає потреба в стабілізації економіки.

Електронний словник термінів (termin.bposd.ru/publ/19-1-0-17891) дає таке ж саме визначення: «стабілізація економіки – гальмування економічного спаду; закріплення та підтримка показників функціонування економіки на визначеному рівні».

Сам комплекс заходів (програму стабілізації) багато авторів називають «політикою стабілізації»: політика стабілізації – дії уряду щодо контролю над економічною ситуацією в країні з метою досягнення повної зайнятості, підтримки низького рівня інфляції, зростання ВВП («Енциклопедичний словник економіки і права»).

Стабілізаційна політика спрямована на відновлення й підтримку макроекономічної рівноваги на рівні, близькому до повного використання чинників виробництва в умовах стабільного рівня цін.

Ця політика звичайно пов'язана зі впливом на сукупний попит як більш динамічний компонент макроекономічної рівноваги, регулюючи який, можна досить швидко повернути економіку до повної зайнятості та забезпечити рівновагу принаймні в короткостроковому періоді.

Такий вплив здійснюється за допомогою інструментів грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики.

Таким чином, сучасні економічні підходи до розуміння категорії «стабілізація» відображені на рисунку 1.

Дилема політики економічної стабілізації – проблема, яка полягає в тому, що:

- використання кредитно-грошових і бюджетних важелів для зниження рівня безробіття підвищує рівень інфляції;

- використання цих самих важелів для зниження рівня інфляції підвищує рівень безробіття.

У сучасній економічній теорії наявні два головні варіанти досягнення макроекономічної стабілізації: ортодоксальний і гетеродоксний (або їх комбінація).

Ортодоксальна програма орієнтована в основному на дію ринкових регуляторів:

- лібералізацію цін за умови обмеження зростання заробітної плати;
- лібералізацію господарської діяльності, включаючи зовнішньоекономічну, що створює особливо складні умови для вітчизняних підприємств.

Рисунок 1 – Тракткування понять «стабілізація» та «стабілізація економіки»

Дії держави обмежуються вирішенням проблем збалансованості бюджету (насамперед за рахунок скорочення державних витрат).

Передбачається, що ринок сам відновить макроекономічну рівновагу, а проведення рестриктивної політики державних витрат і досить жорсткі монетарні заходи дозволять ліквідувати надлишок сукупного попиту та знизити рівень інфляції. Звичайно ортодоксальна програма проводиться методом «шокової терапії».

Гетеродоксна програма стабілізації та боротьби з інфляцією припускає не тільки обмеження надлишкового попиту, але й стимулювання пропозиції. Поступова лібералізація господарської діяльності супроводжується активною регулюючою політикою держави.

Передбачається зберігання контролю над цінами на товари та послуги, що мають важливе значення для народного господарства або особливу соціальну значущість. Держава залишає за собою також право здійснювати зовнішньоекономічний і валютний контроль. Поступова лібералізація не призводить до різкого збільшення інфляції та не потребує відповідних значних обмежень щодо державних витрат і грошової маси, що запобігає загрозі глибокого спаду в економіці. Відновлення макроекономічної рівноваги стає можливим не тільки на фоні зниження інфляції, але й за підвищення зростання виробництва та зайнятості (abc.informbureau.com/html).

Автори відзначають також, що економічна стабілізація на макро- й мікрорівнях невіддільна від загальної фінансової стабілізації в економіці. Досягнення фінансової стабілізації – це одне з першочергових завдань економічної політики будь-якої держави з ринковою економікою. Суть фінансової стабілізації – досягнення стабілізації національної валюти [1].

Стабілізація грошового обігу означає фактично стабільний розвиток економіки [3]. Це визнають представники різноманітних наукових шкіл. Так, використання грошово-кредитних заходів у неокласичній і неокейнсіанській теоріях спрямоване на стабілізацію економіки, але шляхом застосування різноманітних методів.

Кейнсіанці найголовнішим вважають забезпечення стабільного економічного зростання ціною помірної інфляції. Інфляція, з їхньої точки зору, є вигідною для уряду, оскільки збільшення номінального прибутку господарського агента дозволяє підвищити оподатковування та збільшити податкові надходження. Уряд виграє також на продажі облігацій унаслідок зменшення їхньої вартості.

Кейнсіанці припускають застосування грошово-кредитних обмежень у випадку надмірного «перегріву» економіки, щоб не допустити галопуючої інфляції.

На противагу кейнсіанській схемі, представники монетарної теорії намагаються досягти стабільності економіки за допомогою грошово-кредитного регулювання, зокрема шляхом боротьби з інфляцією.

Вони відхиляють практику регулярного втручання державних органів у економіку, проповідуючи політику підтримки стабільного зростання пропозиції грошей відповідності до попиту на них.

Монетаристи вважають інфляцію довгостроковим грошовим феноменом, боротьба з яким можлива тільки ціною тимчасового спаду виробництва.

Ототожнення економічної та фінансової стабілізації спостерігається також у «Акті 2008 року про надзвичайну економічну стабілізацію» (*Emergency Economic Stabilization Act of 2008 (EESA)*), відомому також як «План Полсона», або «План порятунку фінансової системи США» (*Proposed bailout of U. S. financial system*). Цей документ містить план заходів щодо подолання наслідків фінансової кризи 2007-2008 рр.

План був розроблений як відповідь на серію банкрутств значних фінансових структур США, таких як іпотечні агентства Фанні Мей, Фредді Мак, банки Леман Бразерс, Вашингтон Мьючел та ін. План припускає надання Федеральною резервною системою США позик банкам у розмірі 700 млрд доларів США. EESA містить у собі програму викупу проблемних активів, податкові пільги для бізнесу й населення, спеціальні стимули у сфері енергетики.

Реалізація політики стабілізації в першу чергу спрямована на ліквідацію економічних порушень. Якщо уявити ідеально функціонуючу економіку, то вона характеризувалася б тим, що її реальний ВВП зростав би стійкими темпами, а рівень цін підвищувався б дуже повільно.

Але реальна практика свідчить про те, що в економіці більшості країн відбуваються значні коливання, так звані порушення, тобто зсуви сукупного попиту та сукупної пропозиції від орієнтованої точки рівноваги.

Ці дисбаланси, які відбуваються під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, призводять до того, що виробництво, процентні ставки або ціни відхиляються від шляхів, намічених як цілі [4].

У економічній літературі також описані труднощі реального впровадження політики стабілізації економіки держави.

Основними з них є:

- а) тимчасові лаги фіскальної та монетарної політики;
- б) недосконалість економічної інформації;
- в) мінливість економічних очікувань;
- г) неоднозначність історичних аналогій.

Проведення стабілізаційної політики також ускладнюється тим, що багато економічних подій практично є непередбачуваними. Ці труднощі макроекономічного прогнозування частково вирішуються за допомогою розширення й ускладнення макроекономічних моделей, що дозволяють передбачати динаміку основних показників економічного розвитку.

Висновки. Таким чином, усі без винятку автори економічної літератури розглядають стабілізацію як економічний процес тільки на рівні держави, політику стабілізації – на рівні державної економічної політики. На рівні підприємства процес стабілізації в економічній літературі не розглядається.

Але в умовах, що намітилися в країні протягом останнього часу, економічна стабілізація поступово сприяє тому, що на авансцену знову виходять ті чинники успішного розвитку бізнесу, що й повинні бути ключовими в нормальній економіці, у тому числі ефективність системи внутрішньокорпоративного планування.

Тому перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є розгляд форм і методів стабілізації на рівні окремого суб'єкта господарювання – підприємства.

Література

1. Глазьев С.В. Стабилизация и экономический рост / С.В. Глазьев // Вопросы экономики. – 1997 – № 1. – С. 21-25.
2. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 495 с.
3. Тарасов В.И. Деньги, кредит, банки: курс лекций / В.И. Тарасов. – Минск: Мисанта, 1998. – 344 с.
4. Школяр Н.А. Экономическая стабилизация: политика и практика: учебное пособие для студентов, специализирующихся на вопросах анализа и разработки краткосрочных и среднесрочных программ государственного регулирования / Н.А. Школяр. – М.: РУДН, 1997. – 48 с.